

Una anàlisi comparativa internacional sobre la pràctica professional de la pedagogia social

Recepció: 15/01/2020 / Acceptació: 07/04/2020

Resum

Aquest estudi presenta un anàlisi comparativa de la visió que tenen professionals de la pedagogia social de diferents països sobre la seva acció socioeducativa en el marc de la pedagogia social. Sorgeix de l'interès per construir una mirada global, actual i integrada sobre la pedagogia social. S'utilitza una metodologia qualitativa amb la realització d'una sèrie d'entrevistes semiestructurades a professionals experts de l'àmbit de la pedagogia social de deu països diferents. El contingut de les entrevistes s'anàlitzava a partir de les principals dimensions que configuren la pedagogia social, definides pels experts acadèmics en una recerca prèvia (Janer i Úcar 2016a). Aquestes es codifiquen en una sèrie de categories d'anàlisi tractades amb el programa Atlas.ti. Segons els professionals entrevistats, la pedagogia social no té una traducció professional directa; no té un reconeixement social i no hi ha acord sobre el seu estatus epistemològic. Hi ha una sèrie d'aspectes concrets que consideren que es desenvolupen de manera específica en funció de cada context. Coincideixen en el fet que es possible generar un marc teòric i pràctic comú per a la pedagogia social ja que hi ha elements comuns entre les tradicions dels diferents països. Afirmen, però, la necessitat de crear i potenciar entorns de diàleg entre teòrics i pràctics; entre acadèmics i professionals.

Paraules clau

Pedagogia social comparada, pràctica professional, reflexió.

Un análisis comparativo internacional sobre la práctica profesional de la pedagogía social

Este estudio presenta un análisis comparativo de la visión que tienen los profesionales de la pedagogía social de diferentes países sobre su acción socioeducativa en el marco de la pedagogía social. Surge del interés por construir una mirada global, actual e integrada sobre la pedagogía social. Se utiliza una metodología cualitativa con la realización de una serie de entrevistas semiestructuradas a profesionales expertos del ámbito de la pedagogía social de diez países diferentes. El contenido de las entrevistas se analiza a partir de las principales dimensiones que configuran la pedagogía social, definidas por los expertos académicos en una búsqueda previa (Janer y Úcar, 2016a). Estas se codifican en una serie de categorías de análisis tratadas con el programa Atlas.ti. Según los profesionales entrevistados, la pedagogía social no tiene una traducción profesional directa; no tiene un reconocimiento social y no existe acuerdo sobre su estatus epistemológico. Hay una serie de aspectos concretos que consideran que se desarrollan de forma específica en función de cada contexto. Coinciden en que es posible generar un marco teórico y práctico común para la pedagogía social ya que hay elementos comunes entre las tradiciones de los diferentes países. Afirmen, sin embargo, la necesidad de crear y potenciar entornos de diálogo entre teóricos y prácticos; entre académicos y profesionales.

Palabras clave

Pedagogía social comparada, práctica profesional, reflexión.

An international comparative analysis of the professional practice of social pedagogy

This paper presents a comparative analysis of the vision that social pedagogy professionals from different countries have regarding their socio-educational action in the framework of social pedagogy. The study was driven by interest in building a global, up-to-date, integral view of social pedagogy. A qualitative methodology was used, based on conducting a series of semi-structured interviews with experienced professionals in the field of social pedagogy from ten different countries. Analysis of the content of the interviews was based on the main dimensions that make up social pedagogy, as defined by academic experts in previous research (Janer and Úcar, 2016a). These dimensions were coded into a series of analysis categories and processed using Atlas.ti software. According to the workers interviewed, social pedagogy does not have a direct professional translation; it receives no social recognition and there is no agreement on its epistemological status. There are a number of specific aspects that are developed in specific ways according to each different context. These workers agree that it would be possible to generate a common theoretical and practical framework for social pedagogy, as there are common threads among traditions in different countries. They observe, however, that there is a need to create and enhance environments for dialogue between theorists and practitioners, between academics and workers.

Keywords

Comparative social pedagogy, professional practice, reflection.

Com citar aquest article:

Janer Hidalgo, À.; Úcar, X. (2020).
Una anàlisi comparativa internacional sobre la pràctica professional de la pedagogia social.
Educació Social. Revista d'Intervenció Socioeducativa, 76, p. 80-105.

▲ Aquest estudi forma part d'una investigació més àmplia sobre pedagogia social comparada (Janer i Úcar, 2020). La finalitat última és realitzar una anàlisi exhaustiva i rigorosa sobre la conceptualització disciplinar, la formació universitària i la professionalització de la pedagogia social des d'una perspectiva internacional.

Entenem la pedagogia social com un sistema social que integra la ciència (investigació), l'educació (disciplina) i les activitats ocupacionals (la professió) (Hämäläinen, 2013); un model on conflueixen l'àmbit teòric, el formatiu i el professional. És per això que per desenvolupar una visió sòlida i comuna sobre la pedagogia social, és necessari analitzar tres perspectives clau: l'acadèmica (Janer i Úcar, 2016), la formativa (Janer i Úcar, 2019) i la professional. En aquest estudi es presenta l'última fase d'aquesta investigació: l'anàlisi de l'àmbit professional de la pedagogia social.

Les preguntes d'investigació d'aquesta fase són: Com es desenvolupa l'acció professional de la pedagogia social en els diferents països? Quins són els àmbits d'intervenció més importants? Com es desenvolupen en la pràctica professional les dimensions més importants de la pedagogia social definides pels acadèmics? Quina relació estableixen els professionals amb la teoria?

L'objectiu d'aquesta fase consisteix a analitzar, a través d'una sèrie d'entrevistes semiestructurades, la percepció que tenen els professionals de la pedagogia social sobre la seva acció socioeducativa per tal d'observar semblances i diferències entre països i/o àmbits d'intervenció. Es pretén contrastar les formes de fer i de treballar entre els professionals entrevistats. Els resultats obtinguts obeeixen a la perspectiva particular de cada professional, motiu pel qual no es poden generalitzar a nivell de país. Tot i així, un estudi d'aquestes característiques permet copsar les diverses maneres en què la pedagogia social es concreta a través de les seves pràctiques en diferents contextos.

Aquest treball comença amb el marc teòric en què es contextualitza la recerca. A continuació, es descriu la metodologia utilitzada, la mostra, el tractament de les dades i les variables d'anàlisi. En el tercer apartat, es donen a conèixer els resultats més rellevants de l'estudi comparatiu. Per últim, s'aporten les conclusions i la discussió dels resultats.

L'objectiu d'aquesta fase consisteix a analitzar la percepció que tenen els professionals de la pedagogia social sobre la seva acció socioeducativa

La pedagogia social entre la teoria i la pràctica, entre l'acadèmia i els professionals

Al llarg del temps, nombrosos autors han intentat construir uns fonaments científics sòlids i mundialment consensuats per a la pedagogia social. Aquesta disciplina ha estat caracteritzada de maneres diverses: com una ciència, com una pràctica i com un art; però, també, com una manera d'interpretar el món i explicar la vida. Cal dir, però, que no és només una disciplina acadèmica, sinó que suposa també un compromís amb la pràctica educativa i social (Schugurensky i Silver, 2013; Janer i Úcar, 2019). La manera com es concreta la pedagogia social en les diverses pràctiques professionals deriva dels enfocaments ideològics, polítics i culturals propis dels països on es desenvolupa. Això ha fet que el concepte de pedagogia social s'hagi emprat amb diferents significats en diferents contextos (Lorenz, 2008; Kornbeck i Rosendal, 2009; Coussé *et al.*, 2010; Storo, 2012; Hämäläinen, 2013; Janer i Úcar, 2016 i 2020).

La complexitat de la pedagogia social ha generat alguns conflictes, al llarg de la seva història, entre els acadèmics i els professionals

La complexitat de la pedagogia social, tant des del punt de vista teòric com pràctic, ha generat alguns conflictes, al llarg de la seva història, entre els acadèmics i els professionals. Això ha contribuït a dificultar encara més una visió unificada de la pedagogia social i, també, l'assoliment del prestigi acadèmic i social (Rosendal, 2009; Kornbeck, 2009; Úcar, 2011).

Una possible raó d'aquest distanciament entre acadèmics i professionals podria ser la creixent academització que s'ha produït a les darreres dècades dins les ciències socials (Storo, 2012). Aquesta academització, concretada en el desig de tenir un estatus científic reconegut, ha fet que els coneixements hagin esdevingut més acadèmics i allunyats de la pràctica. La idea que els acadèmics només teoritzen mentre que són els pràctics els qui han de lidiar amb els problemes reals no s'ha produït únicament en la pedagogia social sinó en bona part de les ciències socials. És això el que, en molts casos, ha contribuït a generar recels recíprocs, que llastren, des del nostre punt de vista, la pedagogia social en tant que disciplina que, com la gran majoria d'autors defensa, és al mateix temps teòrica i pràctica.

No és estrany que es plantegi que un dels principals reptes actuals de la pedagogia social és el d'intentar integrar la teoria i la pràctica. Segons Storo (2013), cada professional necessita tant una teoria explicativa com una teoria per a l'acció, és a dir, cal tant la teoria per explicar el que passa, com per guiar les accions que han de donar resposta al que passa.

A Espanya, aquesta problemàtica ha estat abordada per Ortega, Caride i Úcar (2013), que afirmen que la creació o validació de coneixement, sigui de pràctiques o metodologies en el camp de la pedagogia social, els correspon tant

a l'acadèmia com a la professió. A la figura 1 es pot observar com aquests autors plantegen un model d'integració entre el camp acadèmic i el professional.

Figura 1. La convivència d'acadèmics i professionals en la pedagogia social i l'educació social

Font: Ortega, Caride i Úcar (2013, p. 20).

Úcar (2016) apunta que les accions i intervencions socioeducatives són complexes, ja que es nodreixen i es desenvolupen de forma transversal en la teoria i la pràctica. Integrades, teoria i pràctica, constitueixen i expliquen la pedagogia social, però cap de les dues pot fer-ho d'una forma completa o suficient per separat:

Com a ciència pràctica o pràctica científica, la pedagogia social genera nous coneixements a partir de les seves pràctiques. Aquests nous coneixements obtinguts tornen a ser aplicats en pràctiques concretes per generar, una vegada més, coneixements teòrics i pràctics, una altra vegada nous, en una espiral acumulativa sempre creixent i sempre en moviment. (Úcar, 2016, p. 20)

Marynowicz-Hetka (2007) apunta que, entesa com a una construcció teòrica, epistemològica, ontològica i axiològica, la pedagogia social hauria de proporcionar una orientació pràctica per a l'acció social. Però fins ara, la diversitat d'àmbits d'intervenció de la pedagogia social i l'enorme heterogeneïtat de situacions objecte d'intervenció en cada context han dificultat l'elaboració dels paràmetres clau d'aquesta orientació teòrica i pràctica.

Teoria i pràctica constitueixen la pedagogia social, però cap de les dues pot fer-ho d'una forma completa per separat

Assenyala Hämäläinen (2013) que tant l'orientació pràctica com l'acció professional poden ser diverses en funció de la concepció teòrica que es tingui sobre la pedagogia social. En alguns casos, aquesta conceptualització s'ha focalitzat sobre processos de resocialització; en d'altres, sobre determinats grups d'edat específics; en uns altres, en mètodes educatius particulars; o, per l'últim, en l'acció desenvolupada en determinades institucions socials o educatives.

S'ha desenvolupat més l'àmbit de l'assistència social que no pas el de l'educació comunitària o l'àmbit escolar i de lleure

El que és un fet és que, al llarg de la història de la pedagogia social, s'ha desenvolupat més l'àmbit de les necessitats i l'assistència social que no pas el de l'educació comunitària o l'àmbit escolar i de lleure (Cameron i Moss, 2011; Cousée *et al.*, 2010; Storo, 2013; March, Orte i Ballester, 2016; Janer i Úcar, 2016a i 2016b).

Per exemplificar-ho es pot assenyalar que, als països nòrdics com Finlàndia, Dinamarca, Noruega i Suècia, la pedagogia social s'ha desenvolupat en gran mesura en el context del sistema d'assistència social (Eriksson, 2010). A Espanya, la pedagogia social s'ha desenvolupat històricament en l'àmbit de la inadaptació infantil i juvenil i en el de l'animació sociocultural i l'acció comunitària. En el context anglosaxó, per últim, la pedagogia social s'ha centrat prioritàriament en l'atenció dels infants i joves dels centres residencials (Petrie *et al.*, 2009).

Estudis recents han començat a tractar des d'una perspectiva comparada la situació actual de la pedagogia social al món (Ribas Machado, 2013; Eriksson, 2014; Janer i Úcar, 2016, 2019 i 2020). Els resultats mostren la possibilitat de consensuar uns indicadors clau, universalment acceptats, sobre la pedagogia social. Pretenen ser una primera aproximació a l'elaboració d'un marc teòric, pràctic i formatiu sòlid de la pedagogia social. Janer i Úcar (2016) han analitzat la visió sobre la pedagogia social que tenen alguns experts acadèmics de diferents països del món. Aquests experts consensuen, des del seu punt de vista, les vuit dimensions clau per analitzar de la pedagogia social. Són les següents:

1. *Contextual*: hi ha un nucli comú i homogeni de la pedagogia social, però es concreta en cada context específic.
2. *Històrica*: neix de la necessitat de donar una resposta educativa a problemes socials que pateixen els individus, els grups i les comunitats.
3. *Epistemològica*: és considerada una ciència, una pràctica i un art.
4. *Funcional*: la seva funció com a ciència és sistematitzar teòricament els coneixements contribuint al desenvolupament científic i acadèmic. La seva funció com a pràctica és donar resposta educativa a problemes socials.
5. *Professional*: pot actuar en una multiplicitat d'àmbits d'intervenció i està relacionada directament amb altres professions socials com el treball so-

cial, l'educació social, la pedagogia, el treball amb infants, joves i adults, i la intervenció sociocomunitària.

6. *Metodològica*: utilitza mètodes propis que poden ser qualitatius, quantitatius i creatius.
7. *Normativa*: en les intervencions socioeducatives desenvolupa una sèrie de normes pedagògiques que guien l'acció a favor del que es consideri necessari i desitjable per a millorar la vida de les persones i la cohesió social.
8. *Política i ètica*: el context polític i ètic influeix directament en la consideració de la pedagogia social. Té un fort compromís amb la justícia social i persegueix valors ètics d'equitat i igualtat.

Aquests mateixos autors apunten que, per arribar a construir una mirada global, actual i integrada de la pedagogia social, cal analitzar-la a través de tres perspectives clau: l'acadèmica, la formativa i la professional (Janer i Úcar, 2020). És en aquest context on se situa el present estudi que, com s'ha apuntat, pretén realitzar una anàlisi descriptiva i comparativa sobre la visió que tenen de la pròpia acció professionals de l'àmbit de la pedagogia social de diferents països.

Metodologia de la recerca

La metodologia utilitzada és qualitativa. S'ha realitzat una sèrie d'entrevistes semiestructurades a professionals reconeguts a cada país que porten una llarga trajectòria en l'àmbit de la pedagogia social. Tot i que s'utilitza el terme *pedagogia social*, entenem que, a efectes pràctics i professionals, equival als conceptes de *treball social* i *educació social*, ateses les diferències que existeixen entre països quant a les professions específicament associades a la pedagogia social (Janer, 2016).

S'escull l'entrevista semiestructurada per a recollir les dades perquè permet l'expressió lliure de l'entrevistat, tant en l'ordre com en el contingut del discurs (Castillo i Cabrerizo, 2004).

El disseny de l'entrevista s'ha elaborat a partir de les dades obtingudes de les dues fases d'investigació prèvies: l'estudi de la perspectiva acadèmica de la pedagogia social (Janer i Úcar, 2016) i l'estudi de la perspectiva formativa (Janer i Úcar, 2019). D'aquí s'extreuen les variables d'anàlisi que recullen i estudien les vuit dimensions clau de la pedagogia social elaborades pels experts acadèmics. És a partir d'aquestes variables que s'estructura el guió utilitzat per a desenvolupar les entrevistes.

Les entrevistes s'han realitzat a través d'Skype, atesa la impossibilitat de l'entrevistador de desplaçar-se a cada país, i s'han traduït a la llengua catalana per facilitar-ne l'anàlisi.

Aquest estudi s'ajusta a les pautes ètiques acceptades internacionalment. El Comitè d'ètica sobre experimentació animal i humana (CEEAH) de la Universitat Autònoma de Barcelona va aprovar aquest estudi el 25 de maig de 2018 (referència 4270). Cal assenyalar també que totes les persones expertes participants d'aquest estudi van donar el seu consentiment per a la publicació d'aquests resultats.

La mostra

La mostra és de tipus intencional. La selecció dels entrevistats s'ha fet a partir dels següents criteris:

- Treballen en l'àmbit de la pedagogia social, l'educació social o el treball social.
- Tenen una reconeguda trajectòria professional i un mínim de deu anys d'experiència pràctica en aquest camp.
- Coneixen el desenvolupament de la pedagogia social al seu país.

A la taula 1 es presenta la mostra final, que consta de deu professionals de deu països diferents. Inicialment es comptava amb dos professionals més de Rússia i Japó, però l'idioma va ser una dificultat a l'hora de realitzar les entrevistes.

Taula 1. Mostra final de professionals entrevistats

País	Mostra		Edat	Anys de dedicació professional
	♂	♀		
Alemanya		1	42	15
Bèlgica	1		60	31
Brasil		1	35	17
Dinamarca	1		42	20
Espanya	1		52	32
Finlàndia	1		45	18
Noruega	1		62	42
Suècia		1	46	20
Uruguai		1	43	22
Regne Unit		1	-	40
	5	5		
TOTAL		10		

Font: Elaboració pròpia.

Dels 10 professionals entrevistats, 3 tenen una experiència en l'àmbit professional menor de 20 anys; 3 tenen una experiència d'entre 20 i 25 anys; i 4 en tenen més de 30 anys. La seva concepció de la pedagogia social i la seva visió de l'acció professional deriven del seu bagatge professional i personal. Els àmbits professionals on actualment treballen són: treball amb infants i joves; famílies; atenció a grups marginats i serveis socials; en àmbits de formació; en supervisió educativa; i, per últim, en investigació.

Entre l'octubre i el novembre del 2015, es va fer el primer contacte amb els professionals. Les entrevistes es van realitzar entre els mesos de febrer i març del 2016.

Categories d'anàlisi, tractament i anàlisi de la informació

Una vegada recollida la informació, es realitza una anàlisi del discurs i del contingut mitjançant el programa informàtic Atlas.ti (versió 6.2.). En l'anàlisi del discurs s'han contemplat dues dimensions: el text (les diferents idees i arguments dels entrevistats) i el context (país específic de l'entrevistat). El tractament i anàlisi de la informació obtinguda segueix els següents passos:

1. Creació de categories d'anàlisi
2. Organització de la informació
3. Codificació de la informació
4. Presentació dels principals resultats

Una vegada introduïdes les entrevistes al programa, s'han assignat un o diversos codis a les categories d'anàlisi de la investigació i s'han introduït en el programa Atlas.ti. L'anàlisi de la informació mitjançant el sistema de codis segueix una lògica deductiva-inductiva: es parteix d'unes categories generades de les dimensions i variables de la investigació (deducció) i s'incorporen nous codis o es reformulen els ja existents durant la reflexió de l'investigador en l'anàlisi (inducció) (Nuñez, 2014). A la taula 2, es poden observar les categories d'anàlisi utilitzades a l'Atlas.ti, amb els respectius codis.

Taula 2. Categories d'anàlisi

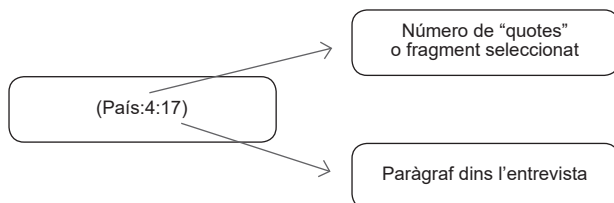
Categories d'anàlisi		Codi Atlas.ti
Dimensió	Variable	
1. Informació personal del professional	1.1. Motivació 1.2. Trajectòria professional 1.3. Treball actual	Motivació Trajectòria Treball actual
2. Informació acadèmica del professional	2.1. Formació acadèmica 2.2. Valoració formació	Formació Valoració formació
3. Contextual	3.1. Pedagogia social en el context	Contextual
4. Epistemològica	4.1. Epistemologia de la pedagogia social 4.2. Relació teoria-pràctica	Epistemològica Teoria-pràctica
5. Funcional	5.1. Funcions 5.2. Coordinació amb altres professionals i/o disciplines	Funcional Coordinació
6. Professional	6.1. Àmbits d'intervenció 6.2. Treball amb altres professionals 6.3. Diferències entre pedagogia social i treball social	Professional Treball amb altres professionals Pedagogia social-treball social
7. Metodològica	7.1. Mètodes i tècniques 7.2. Avaluació de resultats	Metodològica Avaluació resultats
8. Normativa	8.1. Normes pedagògiques 8.2. Importància de la normativitat	Normativa
9. Ètica i política	9.1. Influència política 9.2. Valors ètics	Política Ètica
10. Perspectiva futura	10.1. Dificultats actuals 10.2. Canvis futurs 10.3. Altres dades	Dificultat Canvi Altres

Font: Elaboració pròpia.

La dimensió històrica no s'ha contemplat en l'anàlisi perquè molts dels entrevistats poden no tenir informació exacta de l'origen o el naixement de la pedagogia social al seu país.

Els resultats es presenten mitjançant fragments literals de les entrevistes amb la finalitat de reforçar l'anàlisi. Cadascun dels fragments literals s'acompanya d'un codi que situa l'origen de la font. S'utilitza el país de cada entrevistat per donar rellevància al context.

A continuació es presenta un exemple de la codificació feta en els fragments literals.

Gràfic 1. Exemple gràfic dels codis utilitzats en els fragments literals

Font: Elaboració pròpia.

Resultats de la recerca

Tot seguit, es presenten els principals resultats d'aquesta recerca en cada dimensió estudiada i es complementen amb fragments literals dels entrevistats. Les variables relatives a l'entrevistat (formació acadèmica, trajectòria professional, motivació, treball actual) es poden consultar a l'annex 1.

Els resultats obtinguts no es poden generalitzar a nivell de país ni tampoc dins l'àmbit general de la pedagogia social, ja que la mostra de professionals experts entrevistats en cada país no és representativa. Com s'ha apuntat, l'objectiu d'aquesta recerca és oferir una visió panoràmica internacional, rica i aprofundida de les percepcions de professionals reconeguts, en els seus respectius països, sobre com s'encarna i es desenvolupa en cadascun d'ells la pedagogia social.

Principals resultats en les dimensions de la pedagogia social

Contextual

La dimensió contextual té a veure amb el desenvolupament de la pedagogia social en cada context particular i la possibilitat de construir un marc teòric comú, sòlid i universalment acceptat. La majoria dels entrevistats està d'acord amb la idea que la pedagogia social requereix d'un corpus teòric i

pràctic que garanteixi la seva consolidació acadèmica i social i que, tanmateix, la concreti segons el context específic on es desenvolupi.

La pedagogia social no existeix com a tal, ja que és definida de manera diferent en cada país

La majoria està també d'acord en el fet que la pedagogia social no existeix com a tal, ja que és definida de manera diferent en cada país. Tampoc no hi ha una traducció professional directa, però sí que es produeixen esforços per desenvolupar i donar a conèixer aquesta disciplina, com una eina potent per treballar amb persones, grups i comunitats amb dificultats i problemes socials a través de l'educació. Els entrevistats de països com Anglaterra, Bèlgica, Dinamarca, Suècia i Noruega coincideixen que en el seu context existeix una cultura pedagògica social en les institucions i un clar interès perquè comenci a agafar força com a ciència teòrica i pràctica.

Estem i hem estat molt en contacte, per exemple, amb Dinamarca i Suècia i també els darrers tres anys amb el Regne Unit perquè els interessa molt desenvolupar una mica de teoria i pràctica de la pedagogia social. (Noruega:44:126)

Els entrevistats de Brasil, Uruguai i Espanya assenyalen que la pedagogia social s'entén com a una disciplina dins de la formació dels educadors socials; esdevé un espai per sistematitzar l'educació social. Aquests professionals parlen de l'existència de l'educació social i no pas de la pedagogia social que, des del seu punt de vista, s'ocupa més d'investigar que no pas d'intervenir.

En el context de la formació, és una disciplina que sistematitza l'educació social. Això dona aquest perfil més teòric a la pràctica, que és l'educació social. (Brasil:53:139)

Pel contrari, els entrevistats de Finlàndia i Suècia consideren que la pedagogia social és una espècie de paraigües que engloba l'educació, el treball social i la política social. Tot i així, assenyalen que encara perdura el debat sobre què fa un pedagog social, com es caracteritza, si és una teoria o una pràctica i, per últim, quin lloc ha d'ocupar als plans d'estudi.

Segons el meu parer, la pedagogia social és un camí transversal entre el treball social, la psicologia, l'educació i la sociologia, potser és això el que fa que els pedagogs socials siguin més exigents perquè hi ha àrees on busquen pedagogs socials, fins i tot a Suècia. (Suècia:13:43).

No existeix consens sobre quin és l'estatus epistemològic de la pedagogia social

Epistemològica

No existeix consens sobre quin és l'estatus epistemològic de la pedagogia social. Hi ha una gran varietat d'opinions subjectes al context específic on es desenvolupa aquesta disciplina.

Per una banda, trobem professionals que consideren que la pedagogia social és ciència, pràctica i art, com ara els entrevistats del Regne Unit, Suècia, Finlàndia i Alemanya.

Són totes aquestes coses perquè ho posem en pràctica però, alhora, estudiem molt, escrivim les teories, el diàleg, fem connexió entre teoria i pràctica tothora i, a més, és una mica d'art. És art quan es treballa amb persones perquè podem emprar molta creativitat [...]. És realment una forma creativa de treballar. (Finlàndia:72:169)

Crec que és sobretot una barreja de pràctica i ciència, però també crec que és algun tipus d'art, la manera de fer-ho, però, per descomptat, depèn de com definiu ciència, pràctica i arts, però crec que és una barreja complexa de tot plegat. (Suècia:31:71)

D'altres creuen que la pedagogia social només és una disciplina que sistematitza l'educació social, i és l'educació social la que té la consideració de ciència, pràctica i art (entrevistats de Brasil i Espanya).

[L'educació social] és molt pràctica, i és també, és un punt més que científica, és artística. Jo crec que és una combinació de les tres, però destaca la pràctica, per a mi la seguiria l'art, i l'última seria la científica. (Espanya:67:150)

I d'altres consideren que la pedagogia social és alguna cosa entre ciència i pràctica (entrevista de Dinamarca) o simplement és una pràctica (entrevista d'Uruguai).

Crec que és quelcom entre una ciència i una pràctica. Però crec que és molt encertat pensar-la com a ciència perquè hi ha moltes coses que sabem de manera científica, que defineixen les coses, però sempre cal posar-les en el context de les persones que treballen. No es poden obtenir respostes exactes, de manera que aquest és el problema d'anomenar-la ciència perquè normalment amb la ciència s'obtidria una resposta exacta [...], però crec que podem aprendre molt sobre l'enfocament científic del pedagog social, tot i que és força difícil perquè és una novetat a Dinamarca. (Dinamarca:21:104).

En relació amb la connexió entre teoria i pràctica, els resultats mostren que continua existint un clar distanciament entre teòrics i pràctics, entre l'acadèmia i la professió. Tots els entrevistats assenyalen la necessitat de crear més entorns de diàleg i d'experiències compartides. Des del seu punt de vista, la teoria i la pràctica han d'estar íntimament connectades. L'educació té dues dimensions, la pràctica i la teòrica; i és a partir de les pràctiques i les experiències que es construeix la teoria. Segons ells, qualsevol professional necessita saber més sobre la teoria per tal de millorar la connexió entre la teoria i la pràctica.

La majoria dels professionals creu que la formació que han rebut en l'àmbit de la pedagogia social ha estat més teòrica que no pas pràctica

D'altra banda, la majoria dels professionals creu que la formació que han rebut en l'àmbit de la pedagogia social, el treball social o l'educació social ha estat més teòrica que no pas pràctica. Això reforça la idea que continua existint un distanciament entre l'àmbit acadèmic i l'àmbit professional.

Funcional

Segons els entrevistats d'Espanya i Dinamarca les funcions que pertocuen al pedagog social es desenvolupen i s'aprenen al lloc de treball.

Quan parles de funcions, dependrà sempre de l'àmbit [...], les específiques d'intervenció, d'acció, perquè jo sí que penso que aquestes sí que són concretes per a cada tipus de col·lectiu (Espanya:35:76).

Alguns professionals (Brasil i Anglaterra) veuen la necessitat de diferenciar entre les funcions que tenen els teòrics i les funcions dels pràctics. Desenvolupar la part més teòrica ajuda a ordenar i descriure les diferents situacions en les quals un professional pot intervenir. La teoria també aporta més coneixement del context (entrevistats de Bèlgica, Noruega i Suècia).

Crec que si treballes en aquest camp, un aspecte important és que en tinguis coneixement, especialment coneixements sobre el camp que treballes [...]. Per tant, has d'entendre els antecedents de les estructures legals en què treballes. Aquest és un aspecte. Un altre que crec que és molt important per treballar en aquest camp és que els treballadors socials o els pedagogs socials són capaços de crear entorns, crear ambients on es pugui fer el que es necessiti de manera flexible. (Bèlgica:14:57).

Cada entrevistat enumera les funcions més importants que el professional de la pedagogia social ha de desenvolupar en el seu lloc de treball. Aquestes funcions específiques poden variar en funció de l'àmbit concret d'intervenció, del projecte i dels participants. Per exemple: segons l'entrevistat d'Espanya, les funcions d'acompanyament són funcions que fan tots els col·lectius professionals, però aquesta funció serà molt diferent si es desenvolupa quan hi ha una demanda, quan no n'hi ha, quan es treballa en medi obert, en medi tancat, etc. L'entrevistat de Dinamarca apunta que la formació que reben els professionals socials és molt general i quan aquests són contractats en àmbits molt especialitzats, com ara un centre juvenil, no tenen prou coneixements. Es per això que afirmen que les funcions que els pertoca de desenvolupar s'aprenen i s'adquireixen en el lloc de treball.

Les principals funcions que els entrevistats enumeren com a comunes per a tots els col·lectius professionals són:

- Saber-se situar i donar una resposta educativa als problemes socials
- Fer una anàlisi permanent de la pràctica
- Acompanyar
- Supervisar equips educatius
- Crear entorns propicis per al diàleg, tant en les relacions interprofessionals com en les relacions entre serveis
- Empoderar els joves i fer que participin en la vida pública i política
- Actuar en l'àmbit dels drets humans
- Mediar
- Ensenyar
- Cuidar

Professional

La dimensió professional de la pedagogia social s'ha analitzat segons la varietat d'àmbits on pot intervenir i el treball i la coordinació amb altres professionals socials. Tots els professionals entrevistats consideren que és clau treballar de manera coordinada amb altres professionals i altres disciplines. Tot i així afirmen que, en molts casos, aquesta coordinació és dèbil o inexistent.

Sovint som com una xarxa que combina diferents tipus de professionals al voltant d'un ciutadà, al voltant d'una de les persones amb qui treballem. Així doncs, estem en contacte amb el metge i l'odontòleg i coneixem l'escola i qualsevol altre professional que hi hagi al voltant seu. (Dinamarca:23:106).

Pel que fa a la diferenciació i relació entre la pedagogia social i el treball social, alguns entrevistats creuen que en els països nòrdics es té molt clara la línia entre la pedagogia social i el treball social, mentre que en d'altres països aquesta línia és més difusa, com ara a Alemanya i Espanya. En els països nòrdics, el treball social és més terapèutic, dirigit a donar solucions a les persones amb dificultats i problemes socials, està orientat més a la part social i deixa de banda la part més pedagògica.

La diferència és el tipus de pedagogia social que té una vessant pedagògica i una política social, un aspecte educatiu i una consciència social, [...] en el treball social la vessant pedagògica no hi és tan present. (Finlàndia:31:88)

La majoria dels entrevistats considera que els àmbits concrets d'acció dels professionals depenen de cada context. Es pot parlar d'una heterogeneïtat d'àmbits d'acció, entre els quals destaquen: pedagogia penitenciària, atenció a la infància, joves i gent gran, treball en la comunitat, persones amb disca-

Tots els professionals entrevistats consideren que és clau treballar de manera coordinada amb altres professionals i altres disciplines

pacitats, atenció a grups marginats, centres de menors, pedagogia hospitalària, pedagogia al carrer, polítiques d'infància i adolescència, immigració, ONG, educació ambiental i pedagogia a l'escola. Des del punt de vista dels entrevistats tots aquests són àmbits de professionalització de la pedagogia social.

Hi ha consens entre els professionals en relació amb el fet que, en un futur proper, els àmbits d'intervenció s'ampliaran i/o canviaran com a resultat de les situacions problemàtiques generades pel context socioeconòmic actual. Els entrevistats afirmen que les accions professionals s'orientaran més a pal·liar les situacions de pobresa. També que es focalitzaran més sobre les problemàtiques socials que sobre les educatives. Cada vegada més, els educadors estaran en l'àmbit de les polítiques socials, per posar més accent en la igualtat en un context de grans diferències, com, per exemple, la situació actual dels refugiats.

Metodològica

La majoria dels entrevistats consideren que la pedagogia social utilitza mètodes majoritàriament qualitius

Els resultats indiquen que la majoria dels entrevistats consideren que la pedagogia social utilitza mètodes majoritàriament qualitius, tot i que alguns també afegeixen els quantitius, com és el cas dels entrevistats de Dinamarca i Espanya.

Crec que és més qualitatiu perquè crec que és la forma en què pensem sobre la pràctica de la pedagogia social aquí, a Noruega. Hi pensem molt, ja que treballem directament la relació amb els infants i els joves. Per tant, es basa molt en la relació. (Noruega:23:81)

Es tracta de mètodes i tècniques que treballen les competències socials i la resolució de conflictes (entrevista d'Alemanya); que fomenten la participació i el diàleg per tal de construir un espai de confiança i comunicació, a través de mètodes sociodramàtics (entrevista de Finlàndia i Bèlgica); estratègies de joc i registre sistemàtic de les accions (entrevista de Brasil).

També en aquest cas s'afirma que aquests mètodes depenen en certa manera de l'àmbit de treball, del context i del temps.

Són qualitius, però això depèn molt dels àmbits de treball. No és el mateix treballar amb nens de 4 anys que amb adults que cerquen feina. Hi ha algunes qüestions que són transversals a qualsevol professional de l'educació o de les ciències socials, com pot ser els registres, qüestions que tenen a veure més amb la planificació i la projecció, tota aquesta mena de qüestions més metodològiques. (Uruguai:22:43)

Els mètodes s'aprenen quan som en un lloc de treball (Dinamarca:14:75).

L'enfocament es posa en la qualitat i no en la quantitat [...], fem servir moltes tècniques de conversa, hi ha treball en grup, treballem sovint amb les arts culturals, les arts visuals, el vídeo i la musicoteràpia. Per tant, fem servir moltes tècniques diferents. (Bèlgica:20:93)

Existeix una gran dificultat a l'hora d'avaluar els resultats de la intervenció ja que aquests són a llarg termini. Tampoc no existeix una avaluació contínua i sistemàtica. Hi ha una gran discussió sobre com avaluar els resultats. Els entrevistats assenyalen que cal preguntar-se quins són, exactament, els resultats obtinguts i quin és llenguatge utilitzat per comunicar-los. Des del seu punt de vista és important ser capaç de parlar de resultats amb les persones amb què es treballa, per trobar el sentit que li donen al resultat (involucrar els ciutadans en els processos de millora).

Crec que és important veure la relació entre la nostra acció i el resultat i aleshores treballar realment intentant construir aquesta relació en el nostre treball. Intentem ajudar la gent a reflexionar sobre el que realment va passar quan vam fer alguna cosa, vam fer alguna intervenció i quins van ser els resultats. (Finlàndia:46:112)

Normativa

La dimensió normativa esdevé clau en qualsevol intervenció socioeducativa. Es tracta d'una posició ètica davant l'acció, que es concreta en unes normes pedagògiques que guien aquesta acció. Els entrevistats estan d'acord que hi ha normes que no cal consensuar amb els participants, aquelles que es refereixen al respecte a la persona, a la no violència i a la igualtat. D'altra banda, cal involucrar, tant com es pugui, la persona, el grup o la comunitat a ser participants amb les seves pròpies decisions en l'acció socioeducativa.

Crec que algunes normes ètiques no es poden discutir. No es pot parlar de matar algú, atacar o utilitzar la violència. Això no es pot discutir, només es pot presentar. Però, per descomptat, les altres normes, com ara com comportar-se amb altres persones, són discutibles. I hi intentem mostrar estratègies educatives, per exemple, es pot parlar d'un nivell d'igualtat, igualtat entre el professional i els clients. Per tant, al nostre parer, no comencem amb normes prefixades, llevat de les de no matar i no violar, no utilitzar la violència... Intentem construir-la tot entenent quina pot ser una norma assenyada. (Bèlgica:23:126)

Convidem els participants a prendre les seves pròpies decisions. Els impliquem en la seva vida i en les decisions que es prenen al seu voltant o amb ells i crec que les coses es mouen en aquest sentit, ara mateix. Crec que és millor implicar aquestes persones en les seves pròpies vides i no decidir per elles, què és el millor per a elles. (Dinamarca:16:83)

També les normes pedagògiques varien i depenen del context específic, del projecte i dels participants amb els quals s'intervé. El bagatge personal i professional del mateix professional també juga un paper clau en les normes ètiques i pedagògiques que aplica en la seva feina.

Crec que depèn molt del que s'estigui fent [...], crec que tot depèn de l'individu. Quin és el nostre recorregut d'estudis? De quin tipus, perquè aquestes normes també estan relacionades amb la intervenció que es fa, depèn molt dels estudis i els enfocaments individuals que es tinguin. (Finlàndia:50:130)

En alguns països, com per exemple Noruega, aquestes normes pedagògiques que guien l'acció s'elaboren tenint com a referència unes pautes ètiques que han estat elaborades entre professionals de la pedagogia social i del treball social. Segons l'entrevistat de Noruega, es renoven cada quatre o cinc anys. Actuen com a un tipus de regulació i ofereixen unes pautes de com treballar amb infants, joves i adults.

Ètica i política

Els entrevistats remarquen que els professionals de l'àmbit social haurien de participar en l'elaboració de les polítiques socials i educatives

Existeix un acord total sobre la gran influència que té la política en la pedagogia social i en com la política afecta les intervencions socioeducatives. Els entrevistats remarquen que els professionals de l'àmbit social haurien de participar en l'elaboració de les polítiques socials i educatives, cosa que actualment no es dona.

El context polític i el context social influeixen amb escreix l'acció pràctica, tant local com nacional. (Regne Unit:23:67)

Crec que aquesta és una mena de declaració política, també [...]. Diria que la consciència social és l'aspecte polític que dirigeix el nostre treball. (Finlàndia:65:155)

Les polítiques de l'àmbit social haurien d'estar definides amb la participació dels professionals socials (Espanya:92:201)

El marc polític i ideològic de cada país, així com el seu desenvolupament històric, econòmic i social, influeix en la posició que s'atorga a la pedagogia social. Els valors ètics del context i del mateix professional juguen un paper clau en el desenvolupament de les intervencions socioeducatives. Els valors més importants que un professional hauria de tenir interioritzats en el seu treball, segons la visió dels entrevistats, són: consideració de l'altre, el respecte, la igualtat, la promoció de l'autonomia, independència per prendre decisions, la solidaritat i pluralitat, llibertat, una actitud activa i crítica, el diàleg i la democràcia.

Totes aquestes dimensions analitzades ofereixen una panoràmica global sobre les semblances i diferències en maneres de fer i de percebre l'acció professional en l'àmbit de la pedagogia social.

Discussió i conclusions principals

Històricament els acadèmics i els professionals han considerat la pedagogia social com un camp poc estructurat, sense una filiació científica i acadèmica precisa i amb una situació poc definida entre la ciència i la pràctica. Això ha generat nombroses interpretacions i opinions al voltant del que és la pedagogia social (Úcar, 2013; Janer i Úcar, 2016).

Els resultats d'aquest estudi mostren que els diferents professionals tenen una concepció pròpia sobre el quefer de la pedagogia social adaptada al context on se situen i a l'àmbit d'intervenció on treballen. Això és degut, per una banda, al fet que el sistema polític i els valors morals de cada país tenen una influència directa sobre les accions socioeducatives (Lorenz, 2008; Kornbeck i Rosendal, 2012; Úcar, 2013); i, d'altra banda, al fet que l'àmbit professional de la pedagogia social és molt ampli i heterogeni, amb una multiplicitat d'àmbits d'acció. La pedagogia social es constitueix com un cos teòric fonamentat en el marc del treball educatiu, social i cultural, orientat en, per i cap a la pràctica (Janer i Úcar, 2020).

La manera com es concreta la pedagogia social en les diverses pràctiques deriva de diferents aspectes, dels quals destaquem els següents:

- Els enfocaments ideològics, polítics i culturals propis de cada país on es desenvolupa (Lorenz, 2008; Kornbeck i Rosendal, 2009; Coussé *et al.*, 2010; Smith, 2012; Storo, 2012; Hämäläinen, 2013; Ezechil, 2015; Janer i Úcar, 2016, 2020).
- Les idees pedagògiques i socials importades d'altres països i contextos.
- La institucionalització acadèmica i professional de la pedagogia social que va lligada al paper que ocupa en l'educació superior com a disciplina acadèmica.
- El prestigi científic i social que té la pedagogia social en el context de referència.
- La relació de convergència i/o divergència amb altres professions socials del context.

Tot i que la pedagogia social encara es troba en un període de recerca de la seva identitat, sí que podem observar que existeix una forta cultura pedagògica social que pot influir positivament en el procés de descobrir el seu potencial per a transformar la societat.

No existeix un acord entre els professionals entrevistats sobre l'estatus epistemològic de la pedagogia social. No es té clar si és una ciència, una pràctica, un art, una disciplina o una combinació de totes. Els entrevistats consideren que no hi ha una traducció professional directa de la pedagogia social. Això podria ser degut al fet que el seu camp professional és molt complex i respon a una diversitat i heterogeneïtat de plantejaments en relació amb els objectius, àmbits, metodologies, tècniques, espais i participants. També al fet que la pedagogia social ha seguit trajectòries de desenvolupament diferenciades en els països on s'ha implantat.

Els professionals reclamen la necessitat de construir espais de diàleg entre la teoria i la pràctica, ja que aquestes estan poc connectades i, en molts casos, tenen la sensació que no parlen el mateix llenguatge que els acadèmics. Tot i així reconeixen la importància de desenvolupar més la teoria; el tipus de teoria que ajuda a ordenar i interpretar les situacions on han d'intervenir.

Per entendre i valorar la pedagogia social cal partir d'uns principis bàsics i universals sobre el concepte

Tot i que la pedagogia social es desenvolupa de manera particular en cada context, els professionals creuen que és possible elaborar un marc comú i universal. Per entendre i valorar la pedagogia social cal partir d'uns principis bàsics i universals sobre el concepte, objecte, objectius i metodologia. És imprescindible també considerar el marc institucional i polític de cada país per poder desenvolupar accions i intervencions de la pedagogia social adequades a cada context (Janer i Úcar, 2016).

Tots els entrevistats coincideixen a assenyalar que cadascuna de les dimensions estudiades es desenvolupa i s'especifica de manera particular en funció del context, del projecte concret que es tracti i dels participants implicats. Malgrat això, es poden observar una sèrie d'aspectes comuns entre les diferents maneres de treballar plantejades pels entrevistats:

- *Dimensió funcional.* Els professionals aprenen i desenvolupen les funcions que els pertoca en el seu àmbit de treball. Tot i que algunes funcions podrien ser comunes a tots els col·lectius professionals (acompanyar, mediar, ensenyar, empoderar, supervisar, etc.), les funcions depenen del context i del projecte que es desenvolupa. Es tracta de funcions més pedagògiques que no pas terapèutiques, les quals, segons els entrevistats, serien funcions més pròpies del treball social.
- *Dimensió ètica i política.* El sistema polític i ètic de cada país té una influència directa sobre les accions socioeducatives (Lorenz, 2008; Kornbeck i Rosendal, 2012; Úcar, 2013; March *et al.*, 2016). Els professionals necessiten conèixer el marc polític i social on actuen; quina és l'orientació de les polítiques existents; què genera contradiccions o conflictes; i, per últim, en quins moments el professional hi pot actuar. La pedagogia social té una fonamentació ideològica perquè, d'una banda, integra valors (Støro, 2013) i, d'una altra, les relacions socioeducatives que promou s'inscriuen, es produeixen i es reproduïxen en camps ideo-

lògics que conformen accions polítiques i estratègiques (Eichsteller i Holthoff, 2012).

Des del punt de vista dels professionals, les polítiques de l'àmbit social haurien d'estar definides amb la col·laboració dels diferents professionals, els quals aporten coneixements que poden ajudar a elaborar unes polítiques educatives i socials coherents, ètiques i orientades al benestar de les persones, grups i comunitats.

- *Dimensió normativa.* Les normes pedagògiques són necessàries per guiar l'acció socioeducativa. Cal unes normes que condueixin els individus i la comunitat a aprenentatges i comportaments específics (Hämäläinen, 2003; Marynowicz-Hetka, 2007; Petrie *et al.* 2009; Brache-Chyrek i Sünker, 2009). Segons els professionals, aquestes normes depenen del context específic d'actuació, però tots coincideixen que s'ha de promoure la participació de les persones en la presa de decisions. Tot i així, afirmen que hi ha normes que no són negociables: totes aquelles que atempten contra els drets de la persona.
- *Dimensió metodològica.* La gran majoria de mètodes i tècniques que utilitzen els professionals són qualitius. També en aquest cas variaran en funció del projecte i els participants. S'observa, però, que existeix un acord entre els entrevistats en relació amb la dificultat i complexitat a l'hora d'avaluar els resultats de la intervenció. Des del seu punt de vista hi ha una manca d'avaluació contínua i sistemàtica.
- *Dimensió professional.* Existeix molta heterogeneïtat i diversitat d'àmbits d'intervenció en el marc de la pedagogia social. Els professionals subratllen la importància d'establir una coordinació amb altres professionals com ara psicòlegs, treballadors socials, educadors socials, mestres, etc. Això no es refereix només a la forma com els professionals individuals haurien de treballar, es refereix també a la forma com l'equip, l'organització i el sistema en general es coordinen i s'interrelacionen, basats en principis similars i compartits (Eichsteller, 2009). Els professionals creuen que la seva intervenció és més pedagògica que no pas terapèutica. Això va lligat a que es comença a superar la idea que la pedagogia social se centra només en l'àmbit de les necessitats i l'assistència social. L'educació comunitària, l'atenció a infants, joves, adults i famílies ha anat prenent importància dins la pedagogia social al llarg de les darreres dècades (Cameron i Moss, 2011; Coursée *et al.*, 2010; Storo, 2013; Janer i Úcar, 2016).

La pedagogia social encara té molt camí a recórrer per aconseguir una visió disciplinar i professional unificada

La pedagogia social encara té molt camí a recórrer per aconseguir una visió disciplinar i professional unificada. En aquest camí, tant els experts acadèmics com els professionals entrevistats en aquest estudi manifesten la necessitat de diàleg i espais de treball compartit. L'interès per la pedagogia social creix en molts països, i és important que es treballi per superar les fronteres

que històricament han separat els acadèmics/teòrics dels professionals/pràctics. Els professionals no poden ser, en cap cas, uns simples aplicadors de coneixements i de tècniques que uns altres elaboren. Cal que també en siguin creadors. I per crear nous coneixements i tècniques adaptades al context i als participants és necessari investigar, mirar i actuar en la realitat i sobre la realitat amb els ulls i l'actitud dels investigadors (Úcar, 2016). Com assenyala Mylonakou-Keke (2015), la pedagogia social “es tracta d’una disciplina que es transforma directament en una forma de pensar i una forma de vida que *envaeix* la vida quotidiana de les persones, es converteix en una forma de vida, un mode d’acció, una experiència i, en definitiva, un reflex, una pràctica i una acció d’allò que anomenem *ethos social i pedagògic*”.

Els resultats obtinguts en aquest estudi ens han aportat nous elements per a desenvolupar una visió comparada sobre la pedagogia social i discernir allò que és comú a les diferents tradicions, objectiu general de la recerca (Janer i Úcar, 2020). La pedagogia ofereix una manera de pensar teòrica i metodològica particular i, a la pràctica, presenta un conjunt d’accions pedagògiques organitzades que busquen influir i canviar els funcionaments socials i educatius.

Situant-nos en el marc polític, social i cultural de cada país, la pedagogia social és una ciència, una pràctica i un art que neix de la necessitat de donar una resposta educativa a situacions i problemàtiques socioculturals, individuals i col·lectives, que confronten persones, grups i comunitats. D’una banda, com a disciplina acadèmica és un saber que desenvolupa processos formatius que s’articulen en diferents àmbits professionals i, per l’altra, com a pràctica pot intervenir en una gran heterogeneïtat d’àmbits d’actuació. Utilitza mètodes propis adaptats al context, a l’àmbit i als participants, que incideixin i promoguin el canvi i la millora de la qualitat de vida de les persones, grups i comunitats. Té una clara dimensió ètica i política i un fort compromís amb la justícia social, responent a un propòsit social normatiu: la seva missió és actuar i intervenir en la realitat amb criteris que orientin la presa de decisions i l’acció pedagògica social a favor del que s’estima necessari i desitjable per a millorar la vida de les persones i la cohesió social (Janer i Úcar, 2020).

Àngela Janer Hidalgo
Universidad Internacional de la Rioja
angela.janer@unir.net

Xavier Úcar Martínez
Universitat Autònoma de Barcelona
xavier.ucar@uab.cat

Bibliografia

Cameron, C.; Moss, P. (2011). *Social Pedagogy and Working with Children and Young People: Where Care and Education Meet*. London: Jessica Kingsley.

Castillo, S.; Cabrerizo, J. (2004). *Evaluación de programas de intervención socioeducativa: Agentes y ámbitos*. Madrid: Pearl Educación.

Coussée, F.; Bradt, L.; Roose, R.; Bouverne-De Bie, M. (2010). The emerging social, pedagogical paradigm in UK Child and Youth Care: Deus ex machina or walking the beaten path. *British Journal of Social Work*, 40(3), 789-805

Eichsteller, G. (2009). Social Pedagogy in Britain – Further Developments. *International Social Work i Society News Magazine*. Disponible a: <http://www.socmag.net/?p=456#comment-6177>

Eichsteller, G.; Holthoff, S. (2012). The Art of Being a Social Pedagogue: Developing

Cultural Change in Children's Homes in Essex. *International Journal of Social Pedagogy*, 1(1), 30-46.

Eriksson, L. (2010). Community development and social pedagogy: Traditions for understanding mobilisation for collective development. *Community Development Journal Advance*, 18, 1–18.

Eriksson, L. (2014). The understandings of social pedagogy from northern European perspectives. *Journal of Social Work Advance*, 14(2), 165–182. Doi: 10.1177/1468017313477325

Hämäläinen, J. (2003). The concept of social pedagogy in the field of social work. *Journal of Social Work*, 3, 69-80.

Hämäläinen, J. (2013). Defining Social Pedagogy: Historical, Theoretical and Practical Considerations. *British Journal of Social Work*, 1–17.

Janer, A. (2016). La pedagogía social versus otras disciplinas y/o profesiones sociales. *Olhar de Professor*, 1 – 19. Doi: 10.5212/OlharProfr.v.19i1.0001

Janer, A. (2019). Análisis de las perspectivas académica y formativa de la pedagogía social desde una mirada comparativa internacional. *Foro de Educación*, 7 (26).

Janer, A; Úcar, X. (2016). Analysing the dimensions of social pedagogy from an international perspective. *European Journal of Social Work*, 2 - 20, 203 - 218. Doi: 10.1080/13691457.2016.1188782.

Janer, A; Úcar, X. (2019). An international comparative analysis about the training of Social Pedagogy at universities. *Journal of Social Work*, 19 (2), 253-275. Doi: <https://doi.org/10.1177/1468017318757398>

Janer, A; Úcar, X. (2020). Social pedagogy in the world today: an analysis of the academic, training and professional perspectives. *The British Journal of Social Work*, 50 (3), 701–721. Doi: <https://doi.org/10.1093/bjsw/bcz025>.

- Kornbeck, J.** (2009). Important but widely misunderstood: The problem of defining social pedagogy in Europe. En J. Kornbeck; N. Rosendal Jensen (Eds.). *The diversity of Social pedagogy in Europe. Studies in comparative social pedagogies and international social work and social policy* (p. 11–235). Bremen: Europäischer Hochschulverlag GmbH i Co. KG.
- Kornbeck, J.; Rosendal, N.** (eds.). (2009). *The Diversity of Social Pedagogy in Europe. Studies in Comparative Social Pedagogies and International Social Work and Social Policy*. Bremen: EuropäischerHochschulverlag.
- Kornbeck, J.; Rosendal, N.** (2012). *Social Pedagogy for the Entire Lifespan*. Bremen: Europaischer Hochschulverlag.
- Kornbeck, J.** (2014). Alternatives to convergence? Social work and social pedagogy in higher education (1989–2004) and the question of Europeanisation. Bremen: EHV Academic Press.
- Lorenz, W.** (2008). Paradigms and politics: Understanding methods paradigms in an historical context: The Case of Social Pedagogy. *British Journal of Social Work*, 38 (4), 625-644.
- March, M.; Carmen Orte, C.; Ballester, L.** (2016). La Pedagogía Social en España: de la reconstrucción académica y profesional a la incerteza científica y social. *Pedagogía Social. Revista Interuniversitaria*, 27, 95-132.
- Marynowicz-Hetka, E.** (2007). Towards the Transversalism of Social Pedagogy. *Social work and society*. Vol. 5.
- Mylonakou-Keke, I.** (2015). 1844-2014: 170 Years of Social Pedagogy – Can Greece’s Economic Crisis Highlight the Potential of Social Pedagogy? *International Journal of Social Pedagogy*, 4(1), 2-23.
- Nuñez, H.** (2014). Funciones y estrategias socioeducativas de los técnicos comunitarios en procesos de Evaluación Participativa de Acciones Comunitarias (EPAC). (Phd). Universitat Autònoma de Barcelona, Barcelona.
- Ortega, J.; Caride, J. A.; Úcar, X.** (2013). La Pedagogía Social en la formación-profesionalización de los educadores y las educadoras sociales, o de cuando el pasado construye. *RES. Revista de Educación Social*, 17.
- Petrie, P.; Boddy, J.; Cameron, C.; Heptinstall, E.; McQuail, S.; Simon, A.; Wigfall, V.** (2009). Pedagogy – a holistic, personal approach to work with children and young people, across services. *Briefing Paper*. Londres: Thomas Coram Research Unit, Institute of Education.
- Rosendal, N.** (2009). Will social pedagogy become an academic discipline in Denmark. En J. Kornbeck; N. Rosendal Jensen (Eds.). *The diversity of social pedagogy in Europe. Studies in comparative social pedagogies and international social work and social policy* (p. 189–210). Bremen: Europäischer Hochschulverlag GmbH i Co. KG.
- Ribas Machado, E.** (2013) *O desenvolvimento da Pedagogia Social sobre a perspectiva comparada: estágio atual no contexto iberoamericano*, Universidad de Sao Pablo.
- Schugurensky, D.; Silver, M.** (2013). Social pedagogy: Historical traditions and transnational connections. *Education Policy Analysis Archives*, 21 (35)

Storø, J. (2012). The difficult connection between theory and practice in social pedagogy. *International Journal of Social Pedagogy*, 1(1), 17–29. Retrieved from <http://www.internationaljournalofsocialpedagogy.com>

Storø, J. (2013). *Practical social pedagogy. Theories, values and tools for working with children and young people*. Bristol: The Policy Press.

Úcar, X. (2011). Social pedagogy: Beyond disciplinary traditions and cultural contexts? En J. Kornbeck; N. Rosendal Jensen (Eds.), *Social pedagogy for the entire human lifespan* (p. 125–156). Bremen: Europäischer Hochschulverlag GmbH i Co.KG.

Úcar, X. (2012). The diversity of social pedagogy in Europe (studies in comparative social pedagogies and international social work and social policy, Vol. VII). *European Journal of Social Work*, 15(5), 734–736. Doi:10.1080/13691457.2012.750501

Úcar, X. (2013). Exploring different perspectives of Social Pedagogy: towards a complex and integrated approach. *Education Policy Analysis Archives*, vol. 21 (36).

Úcar, X. (2016). Los profesionales de lo socioeducativo como investigadores: la creación de conocimientos. *Educació Social. Revista d'Intervenció Socioeducativa*, 62, p. 11-23.

Annexos

Annex 1. Variables personals dels professionals entrevistats

País	Motivació	Formació	Trajectòria professional	Àmbit de treball actual
Alemanya	Àmbit social.	Doble diplomatura en Pedagogia Social i Treball Social.	Pedagogia social del lleure. Treball amb joves amb problemes socials. Treball polític.	Treball amb joves. Formació política.
Bèlgica	Treball amb immigrants i joves a partir d'una idea de la justícia social.	Dret i criminologia. Doctorat en pedagogia.	<i>Special youthcare.</i> Professor assistent a la universitat.	Treball amb joves i immigrants.
Brasil	Àrea dels drets dels infants i adolescents. Projecte de jocs amb nens del carrer.	Graduat en Educació Física. Formació específica sobre política social, infància i adolescència. Doctorat.	Drets dels infants i adolescents. Joc i educació física dels infants de carrer.	Universitat. Treball amb infants. Pedagogia social del lleure.
Dinamarca	Treball amb les persones. Educació especial.	Pedagogia social. Màster de Treball Social i Educació.	Treball amb joves. Centres residencials.	Política social. Activista. Supervisió i avaluació d'institucions.
Espanya	Experiència en el món del lleure i els moviments d'esplai.	Llicenciat en Filosofia i Educació, opció Psicologia. Especialització en serveis socials municipals.	Treball amb infants. Serveis socials. Educatore de carrer.	Serveis socials municipals. Àmbit d'atenció a les persones (serveis socials, cultura, esport, joventut, gent gran, comunicació, participació ciutadana...) i promoció de les persones.
Finlàndia	Desenvolupada a través de l'adquisició de més coneixements i experiència.	Grau de Treball Juvenil. Màster en Educació. Pedagogia a Sevilla per conèixer més la pedagogia social i l'animació sociocultural. Estudis oberts sobre supervisió. Curs sobre teatre social.	Creu Roja. Treball amb joves sense feina, amb problemes mentals i de drogues. Programa de comunitat urbana. Capacitacions internacionals per a mentors.	Formació, avaluació i <i>mentoring</i>
Noruega	Atenció residencial.	Diploma de Pedagogia del benestar del nen.	Atenció residencial. Treball amb joves.	Universitat. Investigació.

Suècia	Treball amb les persones.	Programa d'atenció social amb especialització pedagògica social. Pedagoga social. Treballadora social. Màster en formes de suport a l'educació especial.	Educació preescolar. <i>Home Care Service</i> . Treball amb nens i joves amb NESE.	Treball amb infants. Educació especial.
Uruguai	Temes lúdics, recreatius i d'animació sociocultural.	Grau d'Educació Social. Postgrau de polítiques socials.	Educadora social. Professora i col·laboradora a la universitat.	Atenció a grups marginats. Treball amb joves. Treball amb famílies.
Regne Unit	Àrea de treball amb nens i famílies. Política social. Desenvolupament de la teoria de la pedagogia social.	Sociologia. Mestre en drama. Màster en desenvolupament infantil. Doctorat en desenvolupament infantil.	Treball amb nens i joves. Investigació en pedagogia social.	Formació. Recerca. Treball amb infants. Treball amb les famílies. Atenció residencial.

